

**De Impact van Universiteiten in
Vlaanderen:
Enkele bestuurlijke reflecties**

Luc Soete

Universiteit Maastricht

Waarom ik hier ben?

- Afscheid Rosette is natuurlijk de reden dat ik hier ben...
- Na de tUL, Louk Hermans voorstel tot een Europees accreditatieagentschap dat uiteindelijk slechts leidde tot de NVAO was er hoop dat verdere Nederlands-Vlaamse samenwerking onder vorm van zelfs fysieke integratie vorm zou krijgen: de AWTI geïntegreerd met de VRWI; de VSNU met de VLIR, NOW met FWO, en zoveel meer.
- En ook binnen Europa was er het idee dat na de ERA er een HEA zou komen. De “kosten van niet-Europa” in onderzoek en hoger onderwijs zijn substantieel.
- Uiteindelijk, en Rosette zal het wellicht met mij eens zijn, is er van dit alles weinig terechtgekomen... maar misschien dat sinds Macron’s speech we een kantelpunt bereikt hebben.
- Inhoudelijk wat “buitenlandse” commentaar vanuit mijn vroegere functie op vorige sprekers.

Biggar studie

- Indrukwekkende impact van Vlaamse universiteiten: de 1 miljard publieke financiering levert Vlaanderen 10 miljard op, Europa 12 miljard.
- Interessant is ook het belang van de indirecte impact: 61% met valorisatie voor 2,7 miljard en de zogenaamde “graduate premium” 3,4 miljard.
- Ook nog eens exclusief de SOCs, academische ziekenhuizen en business scholen.
- Universiteiten zijn uitgegroeid tot essentiële pijlers van economische welvaart in Vlaanderen: de kurk waarop de economie tegenwoordig drijft.

Enkele economische reflecties

- Als hoogleraar economie moet ik wel wijzen op het feit dat de Biggar studie een partiële analyse is, hoe interessant en overtuigend ook gebracht.
- Een verdubbeling van publieke middelen voor de Vlaamse universiteiten tot b.v. 2 miljard zal ongetwijfeld niet leiden tot een economische impact van 20 miljard. Ware dat zo dan zou de Vlaamse overheid best al haar middelen stoppen in universiteiten!
- Maar zelf partieel bekeken, zijn universiteiten ook onderdeel van het hele Vlaamse onderwijsstelsel: het zou dus zomaar kunnen dat meer publieke investeringen in b.v. het lager of middelbaar onderwijs uiteindelijk voordeliger zijn voor de kwaliteit van het toekomstig universitaire onderwijs en onderzoek dan bij de universiteiten zelf!

Een heus “level playing field”

- Maar terug naar mijn commentaar vanuit mijn vorige bestuurlijke functie.
- Het succes van de Vlaamse universiteiten valt ook te verklaren door het feit dat in Vlaanderen, in tegenstelling tot de Verenigde Staten of het Verenigd Koninkrijk, er relatief weinig verschil zit in de onderwijskwaliteit van universiteiten.
- In de VS met zijn “Ivy League” of het VK met zijn “Russell group” van topuniversiteiten is de kans groot dat heel wat jongeren voor hun universitaire studies terechtkomen bij minder goede universiteiten.
- In Vlaanderen heeft gelijk welke jongere die aan universitaire studies begint, min of meer de garantie dat zijn opleiding van hoge kwaliteit zal zijn of het nu in Antwerpen, Brussel, Gent, Hasselt of Leuven is.

Versus meer profilering

- Achter het gemiddelde schuilt wel de vraag of een sterkere lokale en internationale profilering geen grotere impact zou hebben.
- Vlaanderen telt, kijkend naar locatie en geschiedenis, drie soorten universiteiten.
 - Een eerste soort omvat universiteiten, zoals de KULeuven, gevestigd in een universiteitsstad. Universiteiten die zo dominant zijn binnen hun lokale omgeving dat de hele stad en omliggende regio afhankelijk is van het wel en wee van de universiteit.
 - De tweede groep universiteiten, zoals de UGent en de UHasselt, zijn gevestigd in een “stad met een universiteit”. De stad of regio is niet totaal afhankelijk van de universiteit maar met ook andere economische troefkaarten.
 - En tenslotte universiteiten gevestigd in de grootstad: de UAntwerpen en de VU Brussel. Universiteiten geconfronteerd met alle uitdagingen van de grootstad: immigratie, huisvesting, mobiliteit, veiligheid, etc.
- Vraag is of het onderscheid tussen deze drie verschillende soorten universiteiten dan ook niet explicieter erkend zou moeten worden binnen het Vlaamse universitaire landschap.

Lokaal vs Europees

- Wat ook opvalt is dat de Europese impact amper hoger is dan de Vlaamse (interessant ook dat over de Belgische niet gesproken wordt...).
- Ik kan mij echter wel inbeelden dat eenzelfde Biggar studie voor de Universiteit Maastricht of voor de Nederlandse universiteiten die gekenmerkt worden door eenzelfde gemeenschappelijke hoge kwaliteit zowel wat onderwijs als onderzoek betreft, mogelijk tot een lagere valorisatie impact zou leiden maar wel tot een veel hogere Europese impact dan louter de Nederlandse impact.
- Dat zou er op kunnen wijzen dat de Vlaamse universiteiten nog teveel in een gesloten Vlaamse wereld leven en te weinig voorbereid zijn op de toekomstige globale uitdagingen.
- Ik ben er zeker van dat Dirk Van Damme hier het nodige zal over zeggen straks in het debat, maar...

Toekomstige uitdagingen

- Combinatie van demografische ontwikkelingen enerzijds en de technologische ontwikkelingen in het post-MOOC tijdperk anderzijds van “lokale” technologische toepassingen van artificiële intelligentie en gaming in het leerproces stellen grote uitdagingen voor universiteiten;
- Denk b.v. aan mogelijkheden van virtual, augmented en mixed reality in onderwijs, maar ook aan blockchain;
- Uiteraard met grote verschillen in toepassingen tussen disciplines met nu nog grootste mogelijkheden binnen de bèta en medische disciplines;
- Het objectief monitoren van het leerproces zelf zodat er steeds minder behoefte is aan toetsen.

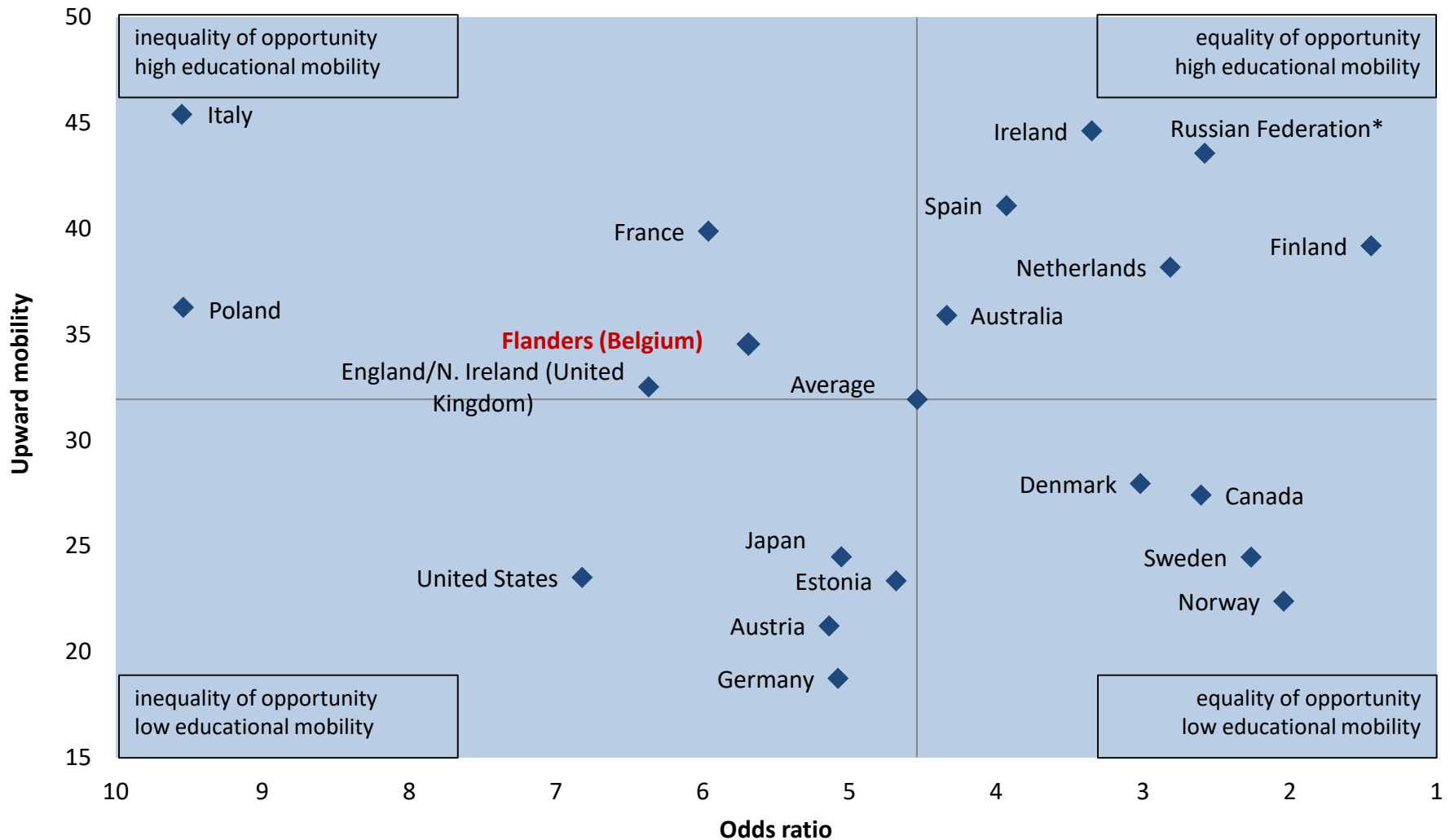
Belgen investeren liever in stenen?

- Tweede opvallende vaststelling in de Biggar studie: het enorm hoge gerealiseerde “graduate premium”: 3,4 miljard.
- Roept steeds weer de vraag op naar andere dan louter publieke financiering van hoger onderwijs.
- Een oplossing zoeken in de richting van een verhoging van het collegegeld is uiteraard ook gekoppeld aan de hoge inkomensbelasting in België, maar ook aan de limieten van de publieke financiering van het hoger onderwijs.
- De kwaliteit van dat hoger onderwijs (denk aan de onderwijs- en onderzoeksinfrastructuur) leidt ongetwijfeld aan gebrek aan investeringsmiddelen.
- Dan lijkt een koppeling op één of andere manier met het hoge gerealiseerde “graduate premium” van de Vlaamse universiteiten onvermijdbaar.

Bestuursuitdagingen

- Toenemende maatschappelijke polarisatie met een toename in armoede onder kinderen maar ook steeds minder sociale promotie dankzij hoger onderwijs;
- Hoe niet enkel een “elite universiteit” worden die zich toelegt op het aantrekken van de beste studenten aan de ene kant en van excellente onderzoekers die slechts interesse hebben in de beste topstudenten aan de andere kant.
- Manier waarop universiteiten binnen een toenemende multiculturele hub van studenten inclusief steeds grotere aandelen studenten van niet-Westerse afkomst, de traditionele dimensies van hoger onderwijs – persoonlijke ontwikkeling, duurzame werkgelegenheid, actief burgerschap – zoals in de CHEPS studie verwoord, vorm kunnen geven;
- Hoe omgaan met een oude “Belgische” governance structuur met wat mij betreft een gebrek aan autonomie.

De motor van sociale promotie sputtert (OESO, Dirk Van Damme)

Dank voor uw aandacht!

l.soete@maastrichtuniversity.nl